

АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

За результатами наукової доповіді на засіданні Президії НАПН України, 19 лютого 2026 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2026.8115>

АНИЩЕНКО

Олена Валеріївна

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач відділу
андрагогіки Інституту
педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У статті висвітлено основні результати наукового дослідження «Андрагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти», виконаного вченими відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України впродовж 2023-2025 рр., що презентувалися на засіданні Президії НАПН України.

Охарактеризовано основні наукові результати дослідження, які полягають у тому, що вперше: розроблено концепцію професійного й особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; теоретично обґрунтовано андрагогічно орієнтовану модель професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти; обґрунтовано дидактичні положення щодо корпоративного навчання науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти як різновиду неформальної освіти дорослих; розроблено та апробовано цілісний дидактичний комплекс як засіб науково-методичного супроводу професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах неформальної та інформальної освіти; виявлено, структуровано (за змістовим, процесуальним, контекстним, результативним критеріями) тенденції самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти як категорії дорослих, що навчаються; розроблено проєкт професійного стандарту «Андрагог»; у науковий обіг уведено поняття «корпоративна освіта науково-педагогічних працівників», «корпоративний андрагог».

Увиражено теоретичне й практичне значення результатів дослідження. Доведено, що соціальний ефект дослідження полягає у вдосконаленні науково-методичного супроводу й інструментарію аналізу професійного розвитку викладачів, посиленні їх професіоналізації через розвиток компетентностей і використання можливостей неформальної та інформальної освіти, а також у підвищенні якості освітніх послуг закладів вищої освіти.

Ключові слова: андрагогічний підхід; професійний розвиток; науково-педагогічні працівники; заклади вищої освіти; неформальна освіта; інформальна освіта; корпоративне навчання; освіта дорослих.

На тлі трансформаційних зрушень у системі вищої освіти України, зумовлених викликами воєнної доби, цифровізацією (Калюжна, 2025), утвердженням парадигми ціложиттєвого навчання, особливої актуальності набуває проблема безперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників. У цих умовах традиційні моделі підвищення кваліфікації виявляються недосконалими. Це зумов-

лює необхідність переосмислення ролі неформальної та інформальної освіти для професійного зростання цільової групи, забезпечення персоналізованих, гнучких освітніх траєкторій (Аніщенко, та ін., 2024). Водночас андрагогічні засади такого розвитку в умовах неформальної та інформальної освіти увиразнюють зорієнтованість на суб'єктність викладачів, їхній професійний досвід, мотивацію до навчання й саморозвитку (Лук'янова, та ін., 2023), самоцінність як категорії дорослих, які навчають і водночас навчаються.

Актуальність дослідження зумовлено необхідністю подолання низки суперечностей, зокрема, між: суспільним запитом на високопрофесійних науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти (далі – ЗВО), здатних надавати якісні освітні послуги, й реальними умовами функціонування цих закладів, що не повною мірою сприяють ефективності їхнього професійного розвитку; усвідомленням місії сучасної вищої освіти, що утверджує пріоритет «освіти впродовж життя», й недостатнім рівнем теоретико-методичного забезпечення професійного розвитку викладачів в умовах неформальної та інформальної освіти; нагальною потребою в неперервному професійному розвитку викладачів і відсутністю андрагогічно орієнтованого науково-методичного супроводу їхнього професійного зростання тощо.

Одним із важливих напрямів розв'язання означених проблем є наукове обґрунтування андрагогічних основ професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, що здійснюється в умовах неформальної та інформальної освіти й сприяє підвищенню їхньої професійної компетентності. У нашому дослідженні андрагогічні засади розглядаємо у 2-х вимірах:

- як *методологічну основу дослідження* (відіграють роль інструменту пізнання, що дають змогу обґрунтовувати критерії, концепції, теоре-

тичні положення, результатом чого стає формування власне засад, які у подальшому пропонуються як методична основа освітньої діяльності);

- як *методичну основу навчання* (андрагогічний підхід; визначають практичні механізми професійного розвитку викладачів через персоналізовані траєкторії навчання, поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти, а також впровадження корпоративних моделей навчання з урахуванням суб'єктності, мотивації, професійного досвіду представників цільової групи).

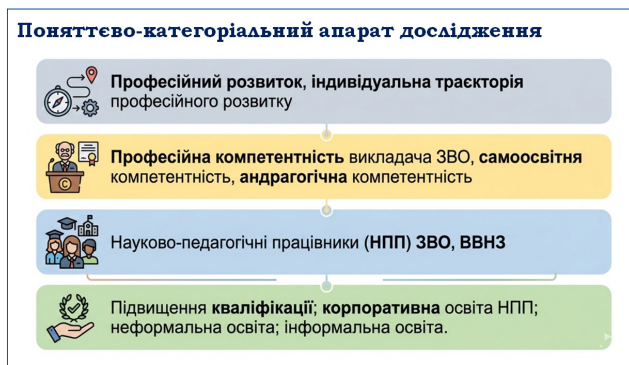
Фундаментальне наукове дослідження «Андрагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти» виконувалося науковцями [відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України](#) впродовж 2023-2025 рр. за Напрямом 11 «Освіта дорослих. Педагогічна освіта».

Науковий пошук спрямовувався на виконання завдань законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015), «Про професійний розвиток працівників» (2012), «Про вищу освіту» (2014); постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2019), «Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні» (2024), «Про внесення змін до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2025); «Стратегії людського розвитку» (2021), «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» (2022) тощо щодо забезпечення безперервності професійного розвитку науково-педагогічних працівників, використання можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти.

Реалізація *мети дослідження*, що полягала в обґрунтуванні андрагогічних засад професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти, здійснювалася у процесі виконання шести основних *завдань* упродовж трьох етапів.

На *першому (пошуково-організаційному) етапі* (01.01.2023 – 31.12.2023 рр.) здійснено конкретизацію поняттєво-категоріального апарату дослідження, уточнення сутності базових понять (професійний розвиток науково-педагогічного працівника ЗВО, андрагогічний підхід, неформальна й інформальна освіта дорослих, самоосвітня компетентність тощо), введення у науковий обіг терміносполуки «корпоративна освіта науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти».

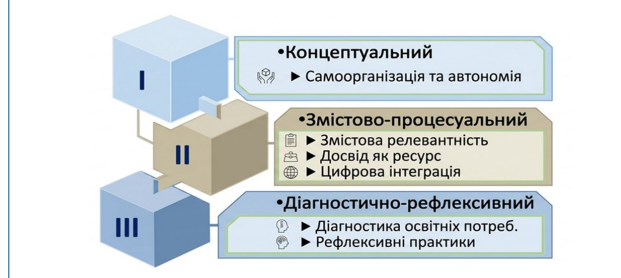

Це сприяло поглибленню розуміння феномена професійного розвитку викладачів на андрагогічних засадах, розвитку українського термінознавства. Здійснено систематизацію джерельної бази дослідження (365 найменувань) за тематичними блоками: нормативно-правові засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників; концептуальні засади, методологія освіти дорослих; андрагогічний підхід в освіті; психологія та акмеологічні чинники професійного розвитку; методичні засади й корпоративна освіта; управління професійним розвитком викладачів; неформальна та інформальна освіта; самоосвітня діяльність викладачів.

Проаналізовано теоретичні підходи до дослідження проблеми професійного розвитку науково-педагогічних працівників ЗВО в умовах неформальної та інформальної освіти на андрагогічних засадах, здійснено обґрунтування критеріїв їх відбору (відповідність предмету дослідження; відповідність сфері дослідницької проблеми; відповідність сучасному рівню розвитку науки, методології наукових досліджень). Визначено структуру готовності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти до професійного розвитку відповідно до обґрунтованих *компонентів* (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний), *критеріїв* (мотиваційно-ціннісний, знаннево-пізнавальний, практичний, рефлексивно-аналітичний) і *показників* (мотиваційно-ціннісний: поєднання внутрішніх і зовнішніх мотивів, цінності; знаннево-пізнавальний: теоретичні знання основ професійного розвитку, андрагогічні знання; практичний: уміння використовувати цифрові інструменти, навички тайм-менеджменту; рефлексивно-аналітичний: саморефлексивність, здатність встановлювати зворотній зв'язок). Розроблено діагностичний інструментарій для виявлення стану цієї готовності.

На *другому (проектно-аналітичному) етапі* (01.01.2024 – 31.12.2024 рр.) розроблено концепцію та андрагогічно орієнтовану модель професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, що увиразнює специфіку розвитку готовності науково-педагогічних працівників до професійного зростання в умовах неформальної та інформальної освіти (Баніт, 2024а). Модель складається з блоків: концептуального (нормативно-правове забезпечення, методологічні засади навчання дорослих), методично-процесуального (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний компоненти, психолого-педагогічне забезпечення (форми, методи, засоби, умови) навчання цільової групи), діагностично-рефлексивного (критерії, показники, етапи, рівні, діагностичний інструментарій (анкети, тести анд-

Складники андрагогічно орієнтованої моделі розвитку готовності НПП ЗВО до професійного розвитку в умовах неформальної та інформальної освіти

рагогічного спрямування), що забезпечують системність, взаємопов'язаність складників.

Обґрунтовано, що андрагогічний підхід є основоположним для реалізації означеної моделі й уможливорює розвиток їх самоосвітньої, андрагогічної компетентностей. Виявлено специфіку корпоративного навчання науково-педагогічних працівників ЗВО як різновиду неформальної освіти дорослих, що ґрунтується на моніторингу освітніх потреб, проектуванні індивідуальних траєкторій, впровадженні планів корпоративної освіти. Здійснено діагностування готовності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти до професійного розвитку, результати якого засвідчили переважання достатнього рівня, тоді як високий рівень сформовано у вузького кола викладачів.

На *третьому (оцінно-узагальнювальному) етапі* (01.01.2025 – 31.12.2025 рр.) зреалізовано та перевірено ефективність науково-методичного супроводу професійного розвитку науково-педагогічних працівників ЗВО в умовах неформальної та інформальної освіти, органічною складовою якого є розроблений дидактичний комплекс, спрямований на забезпечення готовності викладачів до безперервного професійного зростання.

Результативність застосованих впливів щодо підвищення рівнів готовності науково-педагогічних працівників до професійного розвитку підтверджує доцільність впровадження науково-методичного супроводу в системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Виявлено тенденції самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти як провідної інформальної практики освіти дорослих, здійснено їх систематизацію за змістом, процесом, контекстом, впливами (Самко, 2025; Волярська, 2024). Розроблено науково-методичні рекомендації щодо професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти на основі андрагогічного підходу (Аніщенко, 2025b; Кравченко, 2025; Lukianova, & Bera, 2025; Piddiachyi, 2025), здійснено їх упровадження.

Основні *наукові результати* дослідження полягають у тому, що *вперше*:

- *розроблено концепцію* професійного й особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти з урахуванням специфіки їхньої діяльності та запитів роботодавців, що передбачає визнання суб'єктності, досвіду й самоцінності викладачів як суб'єктів освітньої взаємодії, зорієнтованість на індивідуальні освітні потреби й життєві цілі, внутрішню мотивацію до саморозвитку й самореалізації (Лук'янова, 2025);
- *теоретично обґрунтовано андрагогічно орієнтовану модель* професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти (Баніт, 2024a);
- *обґрунтовано дидактичні положення щодо корпоративного навчання* науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти як різновиду неформальної освіти дорослих, що ґрунтується на принципах диференціації, індивідуалізації, прогностичності та забезпечує персоналізацію траєкторій професійного розвитку викладачів (Баніт, 2023);
- *розроблено та апробовано цілісний дидактичний комплекс* як засіб науково-методичного супроводу професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах неформальної та інформальної освіти (Аніщенко, 2025a), що охоплює навчальні програми (Баніт, 2024b; Ра-

домський, 2024) і методичні рекомендації до них (Баніт, 2025; Радомський, 2025) та науково-методичні рекомендації щодо професійного розвитку на основі андрагогічного підходу (Pididiachyi, 2025), а також практичний поради́ник (Калюжна та ін., 2025) і практичний посібник (Баніт та ін., 2025), спрямовані на забезпечення безперервного професійного зростання викладачів;

- **виявлено, структуровано** (за змістовим, процесуальним, контекстним, результативним критеріями) **тенденції** самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти як категорії дорослих, що навчаються (Самко, 2025), із подальшим розробленням науково-методичних рекомендацій щодо їх професійного розвитку;

- **розроблено проєкт професійного стандарту «Андрогог»** (Лук'янова та ін., 2024);

- **у науковий обіг уведено** поняття «корпоративна освіта науково-педагогічних працівників», «корпоративний андрагог» (Баніт, 2024b; Баніт, 2023), що увиразнює сучасний концептуальний вимір професійного розвитку й визначає роль викладачів, здатних організовувати й супроводжувати освітні процеси у корпоративному середовищі.

Удосконалено положення щодо: реалізації андрагогічного підходу у професійному розвитку працівників; чинників, що обумовлюють специфіку професійного розвитку викладачів у сучасних умовах.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо концептуальних ідей розвитку освіти дорослих; вдосконалення професійного розвитку викладачів вищої школи в умовах неформальної та інформальної освіти; компетентностей і функцій науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

В умовах воєнного стану й складних безпекових викликів науковці Відділу здійснювали співпрацю з академічними спільнотами закладів вищої освіти, у тому числі прифронтових (Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка), релокованих (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного) університетів, а також вищих військових навчальних закладів (Національний університет оборони України, Київський інститут Національної гвардії України). Співпраця спрямовувалася на

підтримку професійного розвитку науково-педагогічних працівників цих закладів у неформальному та інформальному освітніх просторах, адаптацію програм підвищення кваліфікації до актуальних поточних і перспективних потреб цільової групи.

Важливого значення набуває те, що результати дослідження використано для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, розроблення нових та удосконалення чинних андрагогічно орієнтованих навчальних курсів для здобувачів другого (магістерського) й третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти, слухачів закладів післядипломної освіти. Одержані результати стануть підґрунтям для подальших міждисциплінарних наукових досліджень у сфері педагогічної освіти, освіти дорослих.

За результатами здійсненого наукового пошуку оприлюднено 225 праць, зокрема: 3 монографії і 18 розділів монографій (із них 5 – у закордонних виданнях мовами країн ОЕСР та ЄС), 1 концепція, 2 практичні посібники, 1 практичний поради́ник, 1 словник, 3 інформаційно-аналітичних видання, 3 навчальні програми, 2 методичних рекомендацій, понад 190 статей, із них – 15 у виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах Scopus і WoS.

Публікаційна активність

□ Загальна кількість праць, підготовлених до друку за звітний період виконання теми наукового дослідження – 225 найменувань.

□ 15 публікацій у виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах Scopus і WoS.

Результати дослідження опубліковано в монографіях: «Професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти: теорія, практика», «Освіта дорослих: сучасні стратегії і практики в Україні та за кордоном»; розділах монографій: «Adult Educators in the Face of Crises in Europe. Leiden, The Netherlands» (Нідерланди), «Розвиток сучасної мистецько-педагогічної освіти: національний і європейський контекст» (Румунія) та ін.; концепції «Концепція професійного та особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів

вищої освіти»; практичному посібнику «Інноваційні практики професійного та особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти»; практичному poradniku «Організаційно-інформаційний супровід професійного та особистісного розвитку викладача вищої школи», що був відзначений золотою медаллю у номінації «Розвиток інноваційного потенціалу закладів освіти» конкурсу наукових розробок 43-ї міжнародної спеціалізованої виставки «Освіта та кар'єра – День студента 2025» (2025); словнику «Професійний та особистісний розвиток викладача вищої школи»; методичних рекомендаціях: «Андрогогічні засади професійного розвитку викладача вищої школи», «Корпоративна освіта і навчання викладача вищої школи» до двох однойменних навчальних програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ЗВО.

Праці науковців Відділу розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України (Аніщенко, 2024), на платформі Zenodo. Станом на 30 січня 2026 р. в Електронній бібліотеці НАПН України розміщено наукову продукцію відділу 978 найменувань, з яких 153 ресурси – з теми «Андрогогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти» (РК № 0123U

100446). Користувачами здійснено понад 8 тис. завантажень наукової продукції відділу з досліджуваної теми. Усього 470 тис. завантажень продукції відділу андрагогіки.

Упровадження результатів наукового дослідження здійснено у 15 закладах вищої освіти, 1 закладі фахової передвищої освіти, 1 центрі професійного розвитку персоналу, 1 громадській організації.

Результати наукового дослідження *апробовано* під час проведення та участі у *міжнародних і всеукраїнських масових заходах* у партнерстві з представниками наукових установ, професійних спільнот, громадських організацій, національних і зарубіжних закладів вищої освіти. Упродовж 2023-2025 рр. співробітники Відділу організували й провели 33 науково-практичні заходи, зокрема, 7 – міжнародних, 3 – у межах освітянських виставок, а також взяли участь у 181 заході, що проводилися іншими організаціями, у тому числі 88 – міжнародного рівня.

Окремі просвітницькі ініціативи зреалізовано за підтримки МОН України, DVV International в Україні, Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих», участі представників зарубіжних закладів вищої освіти (Університет Коменського у Братиславі (Словацька Республіка), Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Республіка Польща), Карлів університет (Чеська Республіка). Презентації доповідей наукових працівників Відділу розміщено на сайті Електронної бібліотеки НАПН України.

Важливим аспектом діяльності Відділу є *проектна робота*, яка поєднує науковий пошук із практичним упровадженням результатів. Науковці Відділу стали виконавцями проєктів: «Трансформація системи формування цифрової компетентності педагога: інноваційні європейські практики» / «Transformation of the Teacher Digital Competence Formation System: Innovative European Approaches» (TSDigComp) за програмою ЄС

Науково-практичні заходи

Еразмус+ напрям Жан Моне (№ 101085799 ERASMUS-JMO-2022-MODULE; 2022-2025 рр., ВДПУ імені Михайла Коцюбинського (консультант – проф. Олена Аніщенко); «Підтримка біженців з України в освіті» (спільний проєкт ЮНІСЕФ і Національного інституту освіти та молоді Словацької Республіки (NIVAM) (консультант – академік Лариса Лук'янова); «Тьюторські кетч-ап центри: подолання освітніх втрат в умовах надзвичайних ситуацій» (за підтримки Норвезької ради у справах біженців (NRC) в Україні та за фінансування Norway (учасник – проф. Олена Волярська), «Максимізація ефективності ресурсів змішаного навчання в закладі вищої педагогічної освіти у воєнний час і повоєнного відновлення України» (2022.01/0098) за грантової підтримки Національного фонду досліджень України (виконавці – академік Лариса Лук'янова, проф. Олена Аніщенко, старший дослідник Ольга Баніт, доцент Ігор Радомський).

Це принципово важливий напрям діяльності у контексті євроінтеграційних змін, адже він сприяє інтеграції української освіти і науки в міжнародний простір. Участь у проєктах стала не лише одним із шляхів трансформації наукових ідей в освітню практику (упровадження програм підвищення кваліфікації, удосконалення технологій навчання тощо), а й інструментом впливу на якість вищої освіти, забезпечення стійкості освітньої системи у воєнний час.

Проектна діяльність (виконавці 4-х проєктів)

«Трансформація системи формування цифрової компетентності педагога: інноваційні європейські практики» / «Transformation of the Teacher Digital Competence Formation System: Innovative European Approaches» (TSDigComp) за програмою ЄС Еразмус+ напрям Жан Моне (№ 101085799 ERASMUS-JMO-2022-MODULE; 2022-2025 рр., ВДПУ імені Михайла Коцюбинського).

«Підтримка біженців з України в освіті» (спільний проєкт ЮНІСЕФ і Національного інституту освіти та молоді Словацької Республіки (NIVAM)).

«Тьюторські кетч-ап центри: подолання освітніх втрат в умовах надзвичайних ситуацій» (за підтримки Норвезької ради у справах біженців (NRC) в Україні та за фінансування Norway).

«Максимізація ефективності ресурсів змішаного навчання в закладі вищої педагогічної освіти у воєнний час і повоєнного відновлення України» (2022.01/0098) за грантової підтримки Національного фонду досліджень України.

Визнанням високого фахового рівня вчених Відділу є залучення до роботи у складі *експертних груп* Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Міністерства освіти і науки України для проведення наукової та науково-технічної експертизи у сфері наукової та науково-технічної діяльності; робочих груп із: питань розвитку громадянської освіти та розроблення плану заходів з реалізації Концепції громадянської освіти в Україні; напрацювання ініціатив з нормативно-правового забезпечення функціонування корпоративних закладів освіти при Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, а також діяльності у складі Науково-технічної ради Державного комітету телебачення і радіомовлення України. Участь у роботі експертних груп сприяла впровадженню результатів дослідження у форматі конкретних заходів і рішень. У 2023 – 2025 рр. дослідники Відділу долучалися до роботи екзаменаційних комісій закладів вищої освіти (Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана), здійснювали активну експертну діяльність як представники рад роботодавців закладів вищої освіти (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка), члени разових спеціалізованих вчених рад із захисту докторів філософії за спеціальністю «А1 Освітні науки», рецензенти наукових, навчально-методичних та інших праць.

Наукові результати враховано у програмах спільної діяльності НАПН України і Міністерства освіти і науки України, Національної академії наук України на 2024 – 2026 рр., плані заходів НАПН України з реалізації Концепції громадянської освіти в Україні на 2024 – 2030 рр.

Поширення результатів дослідження здійснювалося у процесі медійної та академічної комунікації, що охопило 4 медіавиступи в Україні та за кордоном (радіо, ТБ), 3 публікації у друкованих виданнях, а також 49 дописів на сайтах установ, організацій, в яких висвітлено питання щодо запровадження андрагогічно орієнтованих освітніх ініціатив. Популяризації результатів дослідження сприяло й опублікування в 2023 – 2025 рр. шести випусків збірника наукових праць «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи» (фахове видання категорії «Б»), що видається за ініціативи наукових працівників Відділу, починаючи з 2009 р. Створення *Центру андрагогічної майстерності* на базі Відділу й розгортання мережі таких центрів у закладах вищої і післядипломної освіти також є внеском у популяризацію результатів

дослідження саме в умовах неформальної та інформальної освіти, утвердження принципу «освіта впродовж життя».

Практичне значення результатів дослідження полягає у впровадженні в освітню практику закладів вищої освіти науково-методичного супроводу, рекомендацій щодо професійного розвитку науково-педагогічних працівників ЗВО в умовах неформальної та інформальної освіти на основі андрагогічного підходу; впровадженні освітніх ініціатив із особистісно-професійного розвитку викладачів закладів вищої і післядипломної освіти; створенні мережі центрів андрагогічної майстерності як осередків для апробації, поширення та інтеграції ефективних практик безперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників ЗВО; популяризації ідей освіти впродовж життя.

Соціальний ефект оприлюднених результатів наукового дослідження полягає у: вдосконаленні інструментарію для аналізу та прогнозування професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти; сприянні професіоналізації науково-педагогічних працівників шляхом розвитку професійних компетентностей, здатності використовувати можливості неформальної та інформальної освіти для підтримки навчальної діяльності цільової групи як категорії дорослих, що навчаються, а також посиленні здатності до саморозвитку у сфері професійної самореалізації; підвищенні якості освітніх послуг ЗВО; створенні передумов для економічного зростання країни через інвестиції в освіту як ключовий сектор розвитку людського потенціалу, підвищення конкурентоспроможності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг.

Слід зазначити, що співробітниками Відділу здійснюється **наукове керівництво** підготовкою здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти (9 осіб). За звітний період під керівництвом науковців Відділу підготовлено та захищено 4 дисертаційні

Значення результатів дослідження

дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії, що переконливо засвідчує високу ефективність наставницької діяльності, вагомий внесок у підтримку й розвиток кадрового потенціалу наукової сфери.

Отже, результати наукового дослідження увиразнюють цінність викладача закладу вищої освіти як суб'єкта змін, а також інтегрують ключові ідеї про нього як цільову категорію дорослих, що навчають і навчаються. Отримані у ході дослідження результати мають наукову новизну, теоретичне й практичне значення. Їх доцільно рекомендувати для використання науковим, науково-педагогічним, педагогічним працівникам у процесі здійснення фундаментальних і прикладних досліджень, освітянам – у науково-методичному забезпеченні процесів, спрямованих на їхній особистісно-професійний розвиток, управлінцям – у питаннях удосконалення нормативно-правових, організаційних основ безперервного професійного розвитку працівників. Дослідження андрагогічних засад професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах неформальної та інформальної освіти є підґрунтям формування нової культури професійної діяльності викладачів як андрагогів. Така культура ґрунтується на цінностях освіти впродовж життя, підтримує індивідуалізовані траєкторії особистісно-професійного зростання, сприяє розвитку інноваційних корпоративних моделей навчання в академічному середовищі України.

Водночас у найближчій перспективі доцільно посилити взаємодію науковців Відділу з Директоратом вищої освіти та освіти дорослих Міністерства освіти і науки України для забезпечення науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; інтенсифікувати мережеву взаємодію центрів андрагогічної майстерності педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти для поширення інноваційних моделей безперервного професій-

Складники науково-методичного супроводу

ного розвитку викладачів в умовах формальної і неформальної освіти; удосконалювати зміст і технології підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників із використанням можливостей штучного інтелекту в умовах цифрової трансформації освіти; забезпечувати впровадження інновацій в освіті дорослих; сприяти розвитку науково-освітнього потенціалу переміщених університетів, упровадженню андрагогічного підходу до підготовки кадрів для сектору безпеки та оборони; активізувати міжнародну співпрацю, участь у проєктній діяльності з актуальних питань розвитку педагогічної освіти та освіти дорослих на міжнародному рівні тощо.

*** ПОДЯКИ ***

Висловлюємо вдячність Відділенню професійної освіти та освіти дорослих НАПН України, дирекції та колективу Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за підтримку на всіх етапах проведення наукового дослідження. Особлива вдячність дирекції Інституту й колегам за технічну підтримку підготовки доповіді, яка здійснювалася упродовж тривалих зимових блекаутів. Висловлюємо щирі вдячності партнерам відділу – колективам закладів вищої освіти, інститутів НАН України, громадським організаціям, за багаторічну співпрацю, організацію й проведення спільних науково-практичних заходів, активну участь в опитуваннях, реалізації інших важливих дослідницьких та освітніх ініціатив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Аніщенко, О.В. (2024). Популяризація результатів наукових досліджень з професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти: потенціал Електронної бібліотеки НАПН України. У *Мережева взаємодія Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та закладів освіти України і зарубіжжя : матеріали Звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (25 березня 2024 р.)* (с. 25-28). Київ: ТОВ «Талком». <https://doi.org/10.5281/zenodo.12510507>
- Аніщенко, О., Прийма, С., Рогушина, Ю., & Гладун, А. (2024). Індивідуальні освітні траєкторії: андрагогічні тренди в умовах цифровізації суспільства. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 26(2), 9-25. [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.9-25](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.9-25)
- Аніщенко, О.В. (2025а). Науково-методичний супровід професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти у неформальному освітньому просторі. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, 85(4), 22–32. <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.4.2>
- Аніщенко, О.В. (2025b). Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в умовах неформальної освіти: актуальність, змістові орієнтири, рекомендації. У *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Дніпро, 21 травня 2025 р.)* (с. 106-109). Дніпро: Акцент ПП. https://690a6833-7626-4322-94cc-6f6bde8377c6.filesusr.com/ugd/b08eac_8cbcaffcc6544ddb8003a5cd3a294a5f.pdf
- Баніт, О.В., Калюжна, Т.Г., Котирло, Т.В., Піддячий, В.М., & Радомський, І.П. (2025). *Інноваційні практики професійного та особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти* : практичний посібник. Київ: Талком. 400 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747671>
- Баніт, О.В. (2023). Корпоративна освіта і навчання науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: теоретико-методологічні аспекти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр.*, 2(24), 36-46. [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.36-46](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.36-46)
- Баніт, О.В. (2024а). Андрагогічно орієнтована модель професійного розвитку викладачів ЗВО в умовах корпоративної освіти. У *Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій: матеріали VIII Всеукраїнського науково-методичного семінару (8 листопада 2024 р., м. Глухів)*. (с. 11-17). <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743773/>
- Баніт, О.В. (2024b). *Корпоративна освіта і навчання викладача вищої школи* : навчальна програма. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2024. 50 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742786/>
- Баніт, О.В. (2025). *Корпоративна освіта і навчання викладача вищої школи* : методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 105 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747874>
- Волярська, О.С. (2024). Тенденції самоосвітньої діяльності викладачів з во економічного профілю в умовах неформальної та інформальної освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 26(2), 80-90. [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.80-90](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.80-90)
- Калюжна, Т.Г. (2025). Використання цифрових технологій у професійному розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: практичні орієнтири. *Академічні візії*, 50. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18090091>
- Калюжна, Т.Г., Котирло, Т.В., Піддячий, В.М., Радомський, І.П., & Самко, А.М. (2025). *Організаційно-інформаційний супровід професійного та особистісного розвитку викладача вищої школи* : практичний порадник. Київ: Талком. 336 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746886/>
- Кравченко, О.І. (2025). Рекомендації щодо професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю в умовах неформальної та інформальної освіти. У

- Міжнародна науково-практична конференція «Integrative science, technology and cultural development» 10-12 листопада 2025 року, м. Барселона, Іспанія (с. 109-116). <https://naukainfo.com/jurnaly/Conference72.pdf>
- Лук'янова, Л. (2025). Концепція професійного та особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Київ: Талком, 32 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746927/>
- Лук'янова, Л., Добровські, Т., & Валасік, М. (2023). Навчально-діяльнісна мотивація дорослої людини: психологічна сутність і структура. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 24(2), 10-25. [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.10-25](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.10-25)
- Лук'янова, Л.Б., Авшенюк, Н.М., & Аніщенко, О.В. (2024). Професійний стандарт «Андрогог». Київ: Талком. 24 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743826/>
- Радомський, І.П. (2024). Андрогогічні засади професійного розвитку викладача вищої школи : навчальна програма. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 33 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740721/>
- Радомський, І.П. (2025). Андрогогічні засади професійного розвитку викладача вищої школи : методичні рекомендації. Київ: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України. 89 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745272>
- Самко, А.М. (2025). Актуальні тенденції самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Наукові записки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. *Педагогіка і психологія*, 2(6). 24-30. <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-2-4>
- Lukianova, L., & Bera, R. (2025). Rozwój zawodowy i osobisty nauczycieli akademickich w perspektywie działania pedagogicznego: kontekst polsko-ukraiński. *Aesthetics and ethics of pedagogical action*, 32, 30-48. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2025.32.347810>
- Piddiachyi, V. (2025). Recommendations for the professional development of academic and teaching staff. *Youth and the Market*, 10(242), 69-75. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.344557>

ANDRAGOGICAL FOUNDATIONS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ACADEMIC STAFF IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION

Based on the Scientific Report at the Meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, February 19, 2026

Olena Anishchenko

DSc in Education, Professor, Head of the Department of Andragogy, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article presents the key findings of the research project 'Andragogical Foundations of Professional Development of Academic Staff in Higher Education Institutions in the Context of Non-formal and Informal Education', conducted by researchers of the Department of Andragogy at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine during 2023–2025 and presented at a meeting of the Presidium of the NAES of Ukraine.

The main scientific results are characterised, including, for the first time: the development of a concept for the professional and personal development of academic staff in higher education institutions; the theoretical substantiation of an andragogy-oriented model of their professional development in the context of non-formal and informal education; the justification of didactic provisions for corporate training as a type of non-formal adult education; the design and piloting of an integrated didactic framework as a tool for scientific and methodological support of professional development; the identification and structuring (by content, process, context, and outcomes) of trends in self-directed learning activities of academic staff as adult learners; the development of a draft professional standard 'Andragogue'; and the introduction into scholarly discourse of the concepts 'corporate education of academic staff' and 'corporate andragogue'.

The theoretical and practical significance of the findings is highlighted. It is demonstrated that the social impact of the study lies in enhancing scientific and methodological support and analytical tools for professional development, strengthening the professionalization of academic staff through competency development and the use of non-formal and informal education opportunities, as well as improving the quality of higher education services.

Keywords: andragogical approach; professional development; academic staff; higher education institutions; non-formal education; informal education; corporate training; adult education.

Отримано: 24 березня 2026 р.
Прийнято: 13 квітня 2026 р.
Опубліковано: 23 квітня 2026 р.